

Jožef Volc:

Anton Kržič.

Naš ljubi, dobri vrtnar je opešal.

Triindvajset let je pridno delal v Vrtcu, petindvajset let ob Angelčku. Sadil in kropil je, učil in vedril od zore do mraka, pozimi in poleti. Koliko drobnjavi so premotrile te njegove oči, kaj čuda, če so s časom malo otemnele! Koliko stezic so prešle njegove noge, pa so se zdaj utrudile. In roke so se jele malo tresti — toliko gredic so okopale! In pleča so se malo upognila — toliko bremen so prenesla! Le srce in duh sta še ostala mlada — ah, koliko bi imela še lepega povedati in koristnega naročiti naši ljubi mladini, toda sama tudi ne moreta, če se pa začne drugo krhati.

In zato nas je prosil naš ljubi, stari vrtnar že dve, tri leta sèm: »Naj malo počijem! Mlajši zastavite!« Pa smo ga le spet in spet pregovorili, pa je le še robotal naprej. Zdaj, te zadnje čase, je bila pa njegova prošnja že takó mila: »Vidite, da sem potreben počitka. Saj bom ostal pri vas v vrtcu. Na klopico bom sedel, kjer me bo najlepše ogrevalo večerno solnce, pa malo pazil bom na vas, kako boste nadaljevali, pa svetoval vam bom po svoji stari izkušnji, dokler bo Bog hotel, pa molil bom za vas, da bi bilo vaše delo v blagor mile mladine še uspešnejše, kakor je bilo znabiti moje. Če me pa enkrat tudi na klopico več ne bo, mi pa privoščite en tih kotichek —«

Kaj smo mu hoteli odgovoriti njegovi prijatelji? Odreči mu spet? Odreči mu počitka, ki ga je po dolgih letih truda takó zaželel? Blagodejnih žarkov večernega solnca, ki so mu tako ljubi?

Težkih src smo mu odvzeli delovno orodje, da poizkusimo sami, pač še nevešči in nerodni ob tako rahlem poslu, kakor je te vrste vrtnarstvo. Za velikimi možmi je težko pobirati stopinje. A bolje, dlje časa sprejemati njih dobre svête, kot veseliti se le kratke čase njih dela.

Blagor mu pa, kdor tako zasluži počitka kakor naš dobri vrtnar — gospod kanonik Anton Kržič!

I.

Anton Kržič je bil rojen dne 2. junija leta 1846. v Rakitni nad Borovnico. »Pri Andrejážu« se je reklo doma. Toda le detinska leta je preživel pod rodnim krovom. Komaj pet let star se je preselil s starši na novokupljeni, od rojstne hiše tri četrt ure oddaljeni dom »pri Zakotkarju«. Tam so mu potekla v družbi bratcev in sestic — osem je bilo vseh — nepozabljiva otroška leta. Bratu Martinu so izročili starši — oče je bil Andrej, mati Marija — stari dom; novo, precej obširno zemljišče so pa obdelovali sami. Treba je bilo pridno delati, da se je polagoma poplačal novi gruntec. Pa tudi za otroško krdelce je bilo precej stroškov, četudi sta dva otročiča zgodaj umrla in je najstarejši — brat Miha — že poprej odšel

od doma. Med bratci in sestricami je bil pa Tonček najmlajši, Benjaminček. Sevé je užival posebno ljubezen svojih dobrih staršev.

Rakitniški svet je visoka planota, revna sicer na studencih, a vendar polna lepih planinskih travnikov in pašnikov. Zato je bila tudi ovčjereja v Tončkovih mladih dneh med rakitniškimi posestniki priljubljena. In tudi Zakotkarjev Tonček je moral biti ovčji pastirček. Ko še prav šteti ni znal, je že ukazoval precejšnji čredici ovčic. Nekoč jih je pa prignal premalo domov. Mati so ga skrbljivo vprašali: »Kje so pa druge?« Tonček jih pa celó ni nič pogršil, pa je začuden vzkliknil: »Oh, ali niso vse?« No, in iskat jih je bilo treba iti.

Ker je stalo Zakotkarjevo posestvo bolj na samoti, je pasel Tonček povečini sam. Pa tudi nič ni iskal družčine; prav zadovoljen je bil v svoji ljubi samoti. Samo zgodnje vstajanje ga je včasih malo pobiralo; otroci potrebujejo pač več spanja kot odrasli. Če je bil pa Tonček enkrat iz gnezda, ga je bilo pa na njegovi »gmajni« med ovčicami samo življenje in opazovanje. Jej, to ljubo solnce, kakó ga je prijetno grelo rosna jutra! Opoldanske ure se mu je pa Tonček umaknil pod senčno grmičevje, zvečer ga je pa spet tako ljubo božalo, ko je poganjal domov. Bilo mu je kakor velika ura: dobro je vedel, nad katerim drevesom mora biti ob enajstih, kod opoldne, nad katerimi snežniki ob štirih popoldne. Vmes je pa žvižgal in vriskal in peval; da so odmevale dobrave:

Izidorij je ovčice pasel,
lepo žvižgal, še lepše pel.

O, Zakotkarjevemu Tončku še na misel ni prišel dolgčas na paši, dasi je bil sam samcat pastirček v svojem okolišču. Tovariši so mu bili mili ptički po vrhovih in goščavah. Vse je poznal: kje ima kos svojo vejo, kje sinica gnezdi, kje brglez poka, kje ščinkavec najrajši pohajkuje. Tovarišice so mu bile ljubke cvetke, četudi vse divje, pa vendar domače in priljubljene ničmanj kot nagelj doma. Dobro je poznal Tonček zavetje, kjer bodo zacvele prve šmarnice, kje prve jagode, prve lilije. Oh, in maline in robidnice in sladke koreninice — to so bile tudi njegove tovarišice! Pogovarjal se je z njimi, povpraševal jih, včasi katero tudi pokregal, zlasti robidnico, če ga je prijela za hlače ali rokav. Pa bo dolgčas komu med takó ljubeznivim stvarstvom? Obiskavali so ga metuljčki, dromljali mu čmrljčki, zdrzávali ga martinčki, pele mu čebelice. In visoke jelke in dehteče smreke in prelestno zelenje bukovo, ki je bilo zlasti lepe pomladne dni tako čarobno, če je solnce posijalo vmes! Zakotkarjev Tonček je odpiral nastežaj dušo in srce vsem tem naravnim krasotam, pa vzljubil jih je s tako globoko prisrčnostjo, da so ga vedrile vse življenje, naj je bil sredi med njimi ali pa daleč od njih. »Veš kaj, v gozd pojdiva!« to je bila njegova vedno mlada želja še desetletja pozneje, če je le mogel za par dni od svojega pisalnega pulta na deželo ali izza šolskega katedra na kratek izlet. In v gozdu je bil častitljivi profesor in resnobni vzgojitelj kar mahoma spet nekdanji pastirček rakitenski: peval je in vriskal in piskal na

pero in lističe trgal marjeticam in verižice delal iz regratovih cevč pa lovil metuljce in kačje pastirje pa stikal za čmrlji — vse kakor nekdanj. Ohranil si je pač modri mož nedolžno srce, kakor je bilo nekdanje pastirčevo, z malim zadovoljno in samoto ljubeče srce celo svoje življenje.

V šolo hodil pa Zakotkarjev Tonček doma ni nič. Zato pač, ker ondaj še ni bilo šole v Rakitni. Šolo si je pa sam naredil doma bistri fantiček. Iztaknil je v podstrešju star abecednik: rekli so mu »plajteltof«. Jej, kako ga je bil vesel! Brž je tekel z njim k staršem, če sme biti njegov. Sevé so mu radi dovolili. Brat Gašper, ki je znal nekoliko čitati, je pa Tončku tuintam obrazložil kakšno črko. In Tonček se je zatapljal vanjo in zlogoval, da je pozabil na vse okrog sebe. Celo pogodrnjati so morali včasih oče nad njim: »Delaj, delaj, kaj bi tisto!« Tonček je rad ubogal in urno poprijel, kjer je mogel pomagati s svojimi šibkimi močmi, a k abecedniku se je le spet rajši vrnil. Ljubemu Bogu je bilo to všeč, saj je on dal Tončku vedo-

Rojstni dom gospoda
kanonika
ANTONA KRŽIČA.

željno dušo. Z nebes dol se je z veseljem oziral na marljivega dečka, ki ni le rad ubogal in delal, ampak je tudi rad molil. In še nekdo je ondaj z veliko ljubeznijo mislil nanj. Njegov najstarejši brat Miha, ki je bil ondaj že duhovnik-frančiškan — pater Andrej — v Ljubljani. Gotovo je slišal tuintam od svojih staršev, kako bistroumnega in vedoželjnega bratca ima doma.

O Velikinoči leta 1857. je prišel v Rakitno namestovat bolnega gospoda župnika Antona Jugovica zelo priljubljeni frančiškan ljubljanski, pater Benvenut Kroat. Roka božja je prav ondaj privedla v župnišče tudi Zakotkarjevega Tončka. Menda je nesel bolnemu gospodu župniku jagnjiče za Velikonoč. Pa je naletel na ljubeznivega patra Benvenuta. Pogumno in razborito je odgovarjal, kar ga je vprašal gospod. »No, kaj pa ti rajši paseš, ovce ali zajce?« mu je nenadno zastavil še to vprašanje dobri duhovnik. Tonček pa na to brž: »Ovce rajši, saj zajcev nisem še nikoli pasel.« — »Fant, ti moraš iti v šolo!« je rekel nato pater resnobno in s poudarkom,

kakor da je pribito. Vrnivši se v Ljubljano je govoril s svojim redovnim sobratom, patrom Andrejem. In kmalu nato je prišla k Zakotkarju vest: »Tonček naj pride jeseni v Ljubljano. Jaz bom poskrbel za vse potrebno. Pater Andrej.« Kdo je bil tega naznanila bolj vesel kot Tonček! Vse ljube stvari božje na pašnikih so ga tedaj manj zanimalo. Le šola in Ljubljana! Kolikrat se mu je uprl pogled z jasnih rakitenskih višav mimo Krima na ljubljansko kotlino! Tam se mu je odpiral nov svet. (Nadaljevanje.)

Maksimov:

Mrzel veter s severa . . .

Mrzel veter s severa,
tožna misel sred srca:
Kje zdaj bivaš, tatek naš,
ali gorek stan imaš?

Morda v polju kje stojiš,
v mislih z nami govoriš
in spominjaš se na dni,
ki so bili — več jih ni.

Mrzel veter s severa,
tožna misel sred srca . . .

Cvečoš:

Zimski večer.

Piha, piha mrzel veter
črez sneženo plan;
lahno, skrivoma na zemljo
pada mrak teman.

In zagrinja v temno krilo
gričev beli pas.
In zagrinja mi v daljavi
v temo rojstno vas.

Moje želje in spomini
pa domov hite . . .
Tudi v noči k dragim mojim
cest ne izgube . . .

F. Žužek:

Štiri ptičke . . .

Štiri ptičke, pisane siničke,
so na okno priletele,
nazobale se pšeničke
in veselo so zapele
v jasni zimski dan:

„O, naj Bog vas mnogo let ohrani,
ki ste dobrega srca,
naj vas vseh nesreč obrani,
blagoslov vam dá!“

